

Віктор Палинський

ЧИ ЦЕЙ СВІТ ЛАГІДНИЙ?..

1. Прожите та пережите

По суті, книжка прози Юрія Ковалю “Цей лагідний, лагідний світ” (Львів: “Апріорі”, 2011. – 575 с.) – це художній і моральний ретроспективний авторський підсумок усього масиву прожитого та пережитого і, припускаю, поборювання набутого літературного досвіду для прийдешніх, таких звабливих новотворчих осягнень. Насправді це вартісний замір для професійного гравця, що вірить у “гру в бісер”. Знається на житті, на літературі, на собі, тобто певен своєї місії “сказати”, не аж так очікуючи суспільних відлунь визнання й ваговитих матеріальних винагород. І це, як на мене, залишає добротну літературну перспективу навіть в авторських 70-х.

2. Подобатися всім?..

Цей прозаїк одверто й ніколи не відчував підступної зваби подобатися всім. Він, так бачиться мені, завше був надто профі, аби навіть припустити щось подібне.

Тяжів до якихось проривних естетик. Це була його дорога до себе (і в цьому – найсенсовніший сенс творення цих текстів).

Ніколи особливо не переймався славоссяйними можливостями літератури (від часів триєдиної “Зеленої України” до роману “І ріки впадуть у море”), бо це, мабуть, самодостатній шлях Художника.

Навіть у найважчі часи він не запобігав перед вождями від ідеології. Просто зненацька замовчав, удосконалюючи свою естетику. Можливо, у цьому й була його приваблива нескованість.

3. Велика перерва

Кілька десятиліть Ю. Коваль не писав. І нині не прихильний до розмов на цю тему. Одного разу з цього приводу, по дотичній, сказав щось на зразок: “...У душі я вразлива людина, яка може своєрідно реагувати на неприємні подразники, зокрема,

і творчим мовчанням”. Отож таки мовчання – як спроба протесту?.. Аби вишукати можливість злагоди із собою через християнську упокореність? Аж до “завмирання душі”? Не квацяючи все чорним, без злостивого завантаження саможерних “програм” помсти; власне – без “льодовикового періоду”; бо ж завше була жвава, із добротним словом, публіцистика, талановита есеїстка в періодиці, цікава редакторська робота... Хоча: чи замінило це по-справжньому художню творчість?..

...І знову, ніби спонтанне, хоч і довгоочікуване, нинішнє повернення до художньої прози, людинолюбної та шляхетно доброзичливої. Як колись! Тож ніби й закінчилась ота “велика перерва”?

4. Самовиникле

Юрій Коваль насамперед послуговується творчою інтуїцією. А радше – невіддільний від неї. Він не закликає, не закликає, прислухається до себе справжнього, намагається людяно зарадити вихолодженій природі всесвіту, спрагло припадає до першоджерел: віднайти саме ту місцину, звідки й слід розігнатися, спробувати створити щось своє, таки неповторне, у стані незмінного літературного драйву. І неодмінно експериментуючи (книжка оповідань “Гармонія”). Пошуковуючи творця. Подеколи, майже навпацки просуваючись до своїх золотих образів – олюднених землі, неба, степу, зовсім не обов’язково припасовуючи їх до якихось конкретних подій чи буденних оціночних суджень. Зрештою, не конче приміряти їх і до себе, з авторською кайфОВОЮ безпристрасністю, коли прагнеш домогтися більшого за інших. Таке, можливо, деміургічне! Самовиникле. Спонтанне. Безконечне. Візуалізувати. Озвучити. Виповнити змістом. І благодатною святою українськістю. Збагнути, що сьогодні діється із Зеленою Україною, із жовто-синьою – аж до блакитного, до вишуканого, до шляхетного. Чи знову – режимні чужинецькі обумовленості?.. І як із цим упоратися? Чи допоможуть тут лише професійна заангажованість й еволюція пошуків форми? Допоможуть! Разом з іншими суспільними чинниками.

І в цьому Ю. Коваль себеназдоганяючий. Колишній та нинішній. Непогамовний. Жертовний.

5. Наслухатись тиші

Отже, “цей лагідний, лагідний світ” Ю. Ковалю – насамперед простір його відкритої й лагідної душі, що самоорганізовується, реагуючи на добро щодня, щогодини, щомиті... І це настільки ж природно для автора, як дихати свіжим повітрям. Він творить свою прозу, тримаючись ритму серця, не форсуючи голосу, не спинаючись навшпиньки, аби здатися вищим; не сіпаючись нервово врізнобіч, не створюючи якихось герметичних семантичних самопасток. Його світ – серед інших щедрих світів. І йому так добре! Як, утім, і героям його знакових новел “Гармонія”, “Ігор”, “Плитка шоколаду”, “Мамо, налийте мені молока”, “Степко-розбишак”. Ніби звичайні невибагливі люди, що впокорено несуть свій хрест, не нарікаючи й не шукаючи легшого. Тільки – у своїх світах: і вирозумілий батько-щодер, і мати в сонячному ореолі доброти, і простодушний задерикуватий Степко, і навіть Дмитро, який у стані самогонного запоморочення “байдуже наслухав тишу, яка повзла до нього з усіх кутків”. Ю. Коваль не відсторонено розповідає про них: він – із ними в їхніх світах; він діалогізує зазвичай – не буквально, а на рівні душі. Йому доводиться дбати про всіх них. І він спроможний талановито з цим упоратись.

Зумисне не цитую: знаю, що так утрати не компенсувати навіть обсяжними наполегливими коментарями. Лише закликаю читати. Читати.

...Зрештою, притягальність його прози саме в тому, аби читачеві прийти до неї самостійно. Спробуйте.

6. “Як много важить слово...”

...Ще в ті, так звані радянські часи, коли мав опінію явного молодого неспокійного “експериментатора-формаліста”, та ще й згадуваного в “західних” літературно-публіцистичних виданнях, що як мінімум не заохочувалось офіційними ідеологами від літератури, відчував він майже органічно, як слово набуває справжності в умовах тиску. Як багато важить кожен прорив до правдивості у власній образно-чуттєвій системі цінностей. І вже далеко згодом – як слово порожніє, як проникне поранення

у нього потрапляє легковажність – лжа себелюбові й у ньому вигасає енергія сонця; відбувається неконтрольований процес простого говоріння та наговорювання. Здається, саме тоді й саме тому, аби не впасти у сказ дурнописання, він узявся за публіцистику й ледве чи не в кожному числі “Дзвона” викладався на всі сто в рубриці, що її разом із колегами започаткував, – “Пробоем” (знаково). Ці тексти витворювали не лише атмосферу безкомпромісності та стильного карбованого авторського письма, а й спонукали до творчої приязні і спільних духовних пошукувань українства. Ніщо насправді значне не може визріти саме в собі, без спільного могутнього річища волі (огрому народної спільноти). Ставити перед собою не односторонні цілі, не потурати стадності, підвестися над тимчасовістю, над самим собою... Це та інше було в його “текстах”. “Пробоем”. І пробивав. Така публіцистика, без розважальщини й розпринадних обгорток, нічого не спрощувала в сенсі Слова..

7. Дещо про самість стилю

...Щодо письменницької майстерності Юрія Ковалю, передусім визначати вивіреному окові та живому неквапливому сприйняттю зацікавленого, уважного, сказати б, кваліфікованого читальника й, зрозуміло, фахівця від літератури, доскіпливого, як і об'єктивного. І в першого, і у другого благодатно присутня жага художньої досконалості. А її не влаштуєш ні “захвацьким” сюжетом, ні актуальною тематикою, ані вміло замаскованою блудоманією чи сивухою буцімто модних медитативних проникнень у позапростори...

Письменник, самодостатньо налаштований лише на свої творчі можливості та активні читацькі естетичні запити, майже завше інтуїтивно відчуває напрямки пошуків відповідного формозмісту. І, як наслідок, частує нас не так кон'єкційним марочним трунком, як вивіреною нашою традиційною абсентною настоянкою, та ще й з додатками лише йому відомих інгредієнтів неповторності... Скажімо, так, як в “Одвічній клятві”. І не лише у “прозопоємі” тут справа! А у схильності до природного експериментаторства автора – від витоків і до сьогодення. Це вже назавше, як ознака стилю. Як самість.

Гадаю, цього разу, творча “пауза” таки вичерпалась? Бо світ цей, насправді, може бути й “лагідним, лагідним”. Але не без нашого втручання. Зокрема, не без творчої заангажованості Юрія Ковалю.

8. Інше

Книжка явно не виграє від дещо інфантильного розділу “На творчих гонах”, що в ньому із найрізноманітніших видань та інших джерел, ретельно та послідовно наведено тексти-витяги стосовно Ю. Ковалю, його творчості, літературного процесу... Це перетворює її на видання якоюсь мірою альбомного типу, та ще й додає родинно-побутової злокалізованості змісту, що почасти нівелює книжку. Напевне, маючи напрацьоване літературне ім'я та, урешті, удавшись до такого обсяжного ваговитого видання, авторові слід було б відмовитись від будь-яких чужорідних текстів, навіть – передмови, ще більш виособлюючи твори, зібрані під добротною твердою палітуркою, та не розсіюючи цілущу енергетику власної творчості.

Утім я можу й помилятися...

9. Насамкінець

...А ще у книжці Ю. Ковалю, як мало в кого іншого, бачу квінтесенцію концепту засад національного життя і творчості, точніше – її художнє відображення. Тому сприймаю “Цей лагідний, лагідний світ” як справжній дарунок для всіх тих, хто прагне бути у злагоді із власним сумлінням, хто відчувається відповідальним за долю українства в нинішньому жорсткому світі, хто перебуває в беззастережних пошуках художньої неперервності національних традицій, що – понад усім і понад усе.

Тож “лагідний” чи “жорсткий”?.. Відповідь шукати всім нам разом, бо це Наш Світ. Україна.

Читаючи. Думаючи. Відчуваючи. “Цей лагідний, лагідний світ”.

Отримано 15 травня 2012 р.

М. Львів